

## ГОМІЛЕТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА РИТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОПОВІДЕЙ ЄПІСКОПА ІРИНЕЯ ФАЛЬКОВСЬКОГО В МИХАЙЛІВСЬКОМУ ЗОЛОТОВЕРХОМУ МОНАСТИРІ

### HOMILETIC STRATEGIES AND RHETORICAL FEATURES OF THE SERMONS OF BISHOP IRINEJ FALKOVSKY IN THE ST. MICHAEL'S GOLDEN-DOMED MONASTERY

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями**

Проповідницька спадщина єпископа Іриней Фальковського, настоятеля Михайлівського Золотоверхого монастиря у першій чверті ХІХ ст., досі не отримала належного комплексного вивчення в контексті розвитку української православної гомілетики. У науковій літературі переважають загальні відомості про його пастирську, адміністративну та богословську діяльність, тоді як аналіз риторичних стратегій в гомілетичних прийомів його проповідей залишається фрагментарним. Особливий інтерес становить виявлення цілісної системи проповідницьких підходів ієрарха, які поєднували біблійну та патристичну аргумента-

Стаття представляє комплексне дослідження гомілетичних стратегій та риторичних особливостей проповідей єпископа Іриней Фальковського в період його настоятельства в Михайлівському Золотоверхому монастирі (1807–1811, 1813–1823). На основі рукописних збірників, збережених у фондах Інституту рукопису НБУВ, здійснено аналіз жанрової специфіки, структурної побудови та богословсько-комунікативних підходів у проповідницькій діяльності владики. Окремлено коло тем, яким владику Іриней приділяв найбільшу увагу, зокрема цикл із 186 коротких повчальних бесід про вічні Божі відплати, що становить найбільший і найповніше збережений корпус його спадщини. Виявлено

\* Аспірант Київської православної богословської академії.

\*\* Postgraduate student of the Kyiv Orthodox Theological Academy.

цію, розгорнуту екзегезу, багатство риторичних фігур, композиційну впорядкованість і адаптацію змісту до конкретних богослужбових та пастирських обставин.

Постає важлива наукова проблема реконструкції гомілетичних стратегій і визначення риторичних особливостей проповідей Іриней Фальковського в їх зв'язку з богословською освітою, традиціями монастирського проповідництва та культурно-історичними умовами початку XIX ст. Це питання має як теоретичну, так і практичну значущість: у науковому аспекті воно дозволяє розширити уявлення про розвиток української православної гомілетики та роль київських монастирів у формуванні проповідницької культури; у прикладному — створює підґрунтя для сучасної проповідницької практики, зокрема а питаннях поєднання богословської глибини та риторичної ефективності.

Розгляд цієї теми актуальний у контексті зростаючого інтересу до вітчизняної церковної історії, відновлення імен і творчої спадщини видатних діячів українського православ'я, а також потреби в осмисленні історичних моделей пастирського слова, здатних надихати та збагачувати сучасну гомілетичну традицію.

**Аналіз досліджень і публікацій** Вивчення проповідницької спадщини єпископа Іриней Фальковського має тривалу традицію, що сягає ще XIX ст. Уже в цей період з'являються праці, присвячені

ключові риси його риторики: ретельно дібраний біблійний текст, логічно побудований «приступ» як вступний елемент, систематичне використання папристичних цитат, паралелей зі Святого Письма, а також чітка тематична спрямованість, іноді — полемічна, зорієнтована на спростування протестантських заперечень проти вічності мук. Зазначено особливу увагу до редагування та вдосконалення текстів, що їх здійснював проповідник: порівняння ранніх і пізніх редакцій проповідей показує поглиблення екзегетичного аналізу, розширення історичних ремінісценцій та підсилення емоційно виражених закликів. Наведені приклади з проповідей на свята та дні святих демонструють як стримані логічні форми викладу, так і емоційно насичені, образні фрагменти, що спростовують односторонню оцінку стилю єпископа Іриней. Стаття вводить у науковий обіг нові джерельні матеріали та пропонує богословсько-риторичний аналіз проповідей, значення яких виходить за межі свого часу, актуалізуючи їх як частину спадщини української православної гомілетики початку XIX ст.

**Ключові слова:** єпископ Іриней Фальковський, Михайлівський Золотоверхий монастир, проповідь, гомілетика, риторика, богословська аргументація, проповідницька спадщина, православна гомілетика XIX ст.

його гомілетичній діяльності. Так, М. Щоголев здійснив публікацію окремих проповідей преосвященного, що дало змогу ознайомити широку читацьку аудиторію з їх змістом [Щоголев, 1867]. Г. Булашев у своїй праці зосередився на богословській складовій проповідей, аналізуючи їх догматичний та морально-повчальний зміст [Булашев, 1883]. М. Петров у 1904 р. описав рукописну спадщину єп. Іринія, надаючи при цьому характеристики його проповідям та окреслюючи коло тем, які він порушував [Петров, 1904].

У сучасній науковій літературі спеціальні дослідження, присвячені Іринію Фальковському, залишаються поодинокими. Найвагомим є внесок М. М. Трофимука, який у своїй монографії [Трофимук, 2019] та в окремих статтях [Трофимук, 2013] проаналізував творчий доробок єпископа переважно з філологічної перспективи, розглядаючи його проповіді як літературний феномен доби. Адміністративну та пастирську працю єпископа Іринія як настоятеля Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря аналізував прот. Віталій Клос у своїх монографіях [Клос В., прот., 20 ].

Хоча ці роботи істотно розширюють джерельну базу та біографічний контекст, вони не ставлять у центр уваги системний богословський чи риторичний аналіз проповідницької спадщини ієрарха. Тому, попри наявність низки цінних праць як дореволюційного, так

*The article is devoted to a comprehensive study of the homiletic strategies and rhetorical features of the sermons of Bishop Irenaeus Falkovsky during his tenure as abbot of the St. Michael's Golden-Domed Monastery (1807–1811, 1813–1823). Based on manuscript collections preserved in the holdings of the Institute of Manuscripts of the Vernadsky National Library of Ukraine, the article analyzes the genre specifics, structural composition, and theological-communicative approaches in the preacher's activity. It outlines the thematic range to which Irenaeus devoted the greatest attention, in particular the cycle of 186 short didactic homilies on the eternal divine retributions, which constitutes the largest and best-preserved corpus of his legacy. The key features of his rhetoric are identified: carefully selected biblical texts, a logically constructed "introduction" as an opening element, systematic use of patristic quotations and biblical parallels, as well as a clear thematic focus, sometimes polemical, aimed at refuting Protestant denials of the eternity of punishments. Special attention to editing and improving the texts is noted: a comparison of early and late versions of the sermons shows a deepening of exegetical analysis, an expansion of historical reminiscences, and an intensification of emotionally expressed exhortations. Examples from sermons for feasts and saints' days demonstrate both restrained, logical forms of presentation and emotionally rich, vivid passages, which refute a one-sided assessment of Bishop Irenaeus's style. The article introduces new source materials into scholarly circulation and offers a theological-*

і сучасного періоду, комплексне дослідження гомілетичних стратегій і риторичних особливостей проповідей єпископа Іринія Фальковського досі відсутнє, що й зумовлює актуальність вибраної теми.

**Метою** статті є комплексне дослідження гомілетичних стратегій та риторичних особливостей проповідей єпископа Іринія Фальковського, виголошених у Михайлівському Золотоверхому монастирі, з урахуванням історико-богословського контексту початку XIX ст., аналіз структурних, змістових і стилістичних характеристик його проповідницької спадщини, а також висвітлення її значення для розвитку української православної гомілетики.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Єпископ Іриней (Фальковський) (1762–1823) був видатним ієрархом, богословом, педагогом і ректором Київської духовної академії, чия діяльність залишила помітний слід в історії Православної Церкви. Як богослов преосвященний вирізнявся глибиною знань та широким спектром зацікавлень, що охоплювали догматичне богослов'я, екзегетику, моральне повчання, історико-церковні розвідки та апологетику православної віри. Його творча спадщина демонструє здатність поєднувати аналітичний розгляд богословських доктрин та пастирську інтерпретацію Священного Писання, що ґрунтувалася на Переданні та патристичній спадщині.

Однією з найвиразніших граней його діяльності було проповідництво, яке особливо розвинулося в роки настоятельства в Михайлівському Золотоверхому монастирі (1807–1811, 1813–1823) [Шекера, 2008, с. 69]. Саме в цей період формується його авторський гомілетичний стиль, у якому богословська глибина поєднується з риторичною вишуканістю, а літургійна зумовленість — із уважністю до духовних потреб конкретної аудиторії.

Щодо кількісного складу проповідницької спадщини єпископа Іринія Фальковського підрахунки дослідників суттєво відрізняються. Так, М. Щоголев, спираючись на доступний йому корпус текстів, говорив про наявність близько 1100 проповідей [Щоголев, 1867, с. 132–133]. Г. Булашов подає іншу цифру — приблизно 1300 проповідей, вочевидь, враховуючи як повні тексти, так і фрагменти або чернеткові варіанти [Булашев, 1883, с. 709]. Найменшу кількість називає М. Петров, який,

*rhetorical analysis of the sermons, whose significance transcends their own time, actualizing them as part of the heritage of Ukrainian Orthodox homiletics of the early 19th century.*

**Keywords:** *Bishop Irenaeus Falkovsky, St. Michael's Golden-Domed Monastery, sermon, homiletics, rhetoric, theological argumentation, preaching heritage, Orthodox homiletics of the 19th century.*

описуючи рукописи Софійського монастиря, нарахував близько 600 проповідей [Петров, 1904, 69]. Така розбіжність у даних пояснюється, зокрема, тим, що до моменту створення М. Петровим систематичного опису частина проповідей могла перебувати у приватних зібраннях, недоступних для дослідників.

М. Трофимук, узагальнюючи сучасний стан джерельної бази, підкреслює, що до нашого часу збереглася менше ніж половина рукописних проповідей єпископа Іринія [Трофимук, 2019, с. 104]. Водночас навіть цей уцілілий корпус становить значний обсяг і є унікальним свідченням гомілетичної культури Києва початку XIX ст., що дає змогу простежити тематичне розмаїття, богословську глибину та риторичну майстерність одного з найпомітніших ієрархів того часу.

М. Петров, спираючись на авторські позначення, які преосвященний Іриней надавав своїм творам, пропонує жанрову характеристику його проповідницької спадщини, яка дає змогу відтворити внутрішню класифікацію гомілетичних текстів у тогочасній церковній практиці. Зокрема, він виокремлює такі жанрові номінації: «слова», «короткі слова», «повчальні слова», «короткі повчальні слова», «короткі повчальні бесіди»; окремо згадані «короткі повчання» та «промова» [Петров, 1904, с. 68–69].

Дослідники по-різному оцінювали риторичну майстерність єпископа Іринія Фальковського, акцентуючи увагу як на сильних, так і на слабких сторонах його проповідницької манери. І. Павловський, підкреслюючи значення цієї спадщини, наголошував на необхідності видання проповідей преосвященного, вбачаючи у них вагомий внесок у духовну культуру своєї епохи [Павловський, 1880, с. 755]. Г. Булашов, навпаки, у своїй характеристиці звертав увагу на відсутність у них яскраво вираженої емоційної експресії та потужної ораторської динаміки: «Проповідницьке слово преосвященного Іринія не було вогнем і силою, яка б захоплювала і підкоряла розум і серця слухачів, не відзначалося воно й витонченим та глибоким аналізом, не завжди служило воно певній конкретній ідеї, яка б заповнила всі думки проповідника, не відчувалося в його словах також постійного і наполегливого бажання втілити якісь переконання чи прагнення» [Булашев, 1883, с. 708]. Водночас він відзначав і безперечні переваги такої манери, зокрема її доступність та зрозумілість для широкого кола вірян: «То були дохідливі проповіді, які висвітлювали певні аспекти християнства і тлумачили їх простим людям, що приходили до церкви в пошуку благих почуттів» [Булашев, 1883, с. 708].

Аналіз рукописних проповідей, особливо циклу полемічних бесід, підтверджує певну «сухість» викладу. У таких випадках єпископ Іриней міг розпочинати проповідь без попереднього емоційного зачину, відразу переходячи до логічної аргументації, пор.: «Із почутого нами у попередній бесіді третього аргументу проти безкінечності покарання Божого...» [ІР НБУВ ф. 312, спр. 201, арк. 28]. Такий вступ свідчить про розрахунок на постійного слухача, який уже знайомий із попереднім матеріалом, а також про націленість на систематичне розгортання полемічної теми, а не на миттєвий емоційний вплив.

Разом з тим у проповідницькому корпусі Іриней трапляються тексти, що вирізняються високим емоційним напруженням, образністю та риторичною енергією. У них він виявив здатність поєднувати богословську глибину та експресивність мовлення, підсилюючи логічну аргументацію емоційним забарвленням і пастирською проникливістю, що дозволяє говорити про багатоплановість та гнучкість його риторичного стилю.

Так, у слові на п'ятницю першої седмиці Великого посту на Пасії виразно видно, що емоційна складова була невід'ємною частиною проповідницького таланту преосвященного Іриней Фальковського. Початок, побудований на євангельській цитаті: «Ісус же знову, вигукнувши гучним голосом, віддав дух» (Мф. 27:50), задає богословсько-драматичний тон. Далі йде розгорнутий емоційний пасаж, у якому проповідник використовує анафору («Не допомогли... не був почутий... не прийняті...») та антитезу «світ-тьма», вибудовуючи образ втрати Світла як духовної катастрофи: «О, Світло тихе! Як ти скоро від нас зайшло, будучи, втім, незахідним! Як ти відкинуло нас від лиця Свого і покрило нас, окаянних, пітьмою, яку Сам передрік!» Така риторика, насичена вигуками, епітетами й метафорами, безпосередньо апелює до емоцій слухача, пробуджуючи співпереживання Страстям Христовим [Іриней (Фальковский), еп., 1880, с. 756–757].

Друга частина слова переходить від христологічного центру до екзистенційного виміру — роздумів про смерть людини. Тут проповідник послуговується поступовим нагнітанням описів фізичних і психічних змін у момент смерті: «В годину нашої смерті в нас віднімається світло очей, замикається і замовкає язик, терпнуть руки й ноги. Душа затремтить, занепокоїться, зненавидить увесь світ». А далі розгортає морально-повчальний контраст між різними станами людини за життя та неминучим зрівнянням усіх у смерті: «Смерть володаря під ноги покладе всю його славу. Смерть багатого розметає його, як сильних. Смерть розпусника

зруйнує і розвіє всі його насолоди. Смерть вродливого поширить на його чолі свою безобразну блідість...» [Ириней (Фальковский), еп., 1880, с. 758]. Ці прийоми не лише викликають емоційний відгук, але й служать засобом духовного напоумлення, змушуючи слухача замислитися над марнотою земних надбань і необхідністю надії на Бога. Завершується слово молитовним закликом до подяки Спасителеві: «Прославляйте Господа, що викупив нас Своєю смертю... бо Він благий, бо повік милість Його» [Ириней (Фальковский), еп., 1880, с. 765].

Зібрані рукописи проповідей преосвященного Іриней Фальковського засвідчують тривалу авторську роботу над текстом і відсутність статичної, фіксованої редакції. Показовою є маргінальна примітка у збірнику за 1810 р. у проповіді на четвертій неділі після П'ятидесятниці: «Див. цю бесіду, виправлену та примножену в 1821 р. наприкінці книги» [ІР НБУВ ф. 312, спр. 201, арк. 28]. Зіставлення з відповідним рукописним корпусом підтверджує наявність пізнішої, змістовно розширеної та редакційно переробленої версії цієї ж бесіди у збірнику 1821 р. у кінцевій частині книги [ІР НБУВ ф. 312, спр. 206, арк. 130]. Фіксація двох авторських станів одного тексту дозволяє говорити про свідому практику редагування, у межах якої проповідь розглядається як «відкрита форма», що постійно уточнюється богословськими матеріалом, доповнюється новими біблійними паралелями, патристичними цитатами та моральними прикладами відповідно до пастирських потреб аудиторії та конкретного літургійного контексту.

Процес редагування та постійного вдосконалення текстів проповідей є структурним елементом гомілетичної стратегії владики Іринея. Аналіз ранніх рукописів проповідей, їх зіставлення з пізнішими, уже передсмертними збірниками бесід (1822–1823) [ІР НБУВ, ф. 312, спр. 208] та збірником слів (1821) [ІР НБУВ, ф. 312, спр. 213] свідчить про тенденцію до розширення змісту, поглиблення богословських аргументів і вдосконалення риторичних форм.

Ці зміни не зводяться лише до стилістичної шліфовки. У пізніших редакціях простежується посилення екзегетичної складової, активніше залучення патристичних авторитетів, історичних ремінісценцій і прикладів із сучасного проповідникового церковного життя. Риторична структура набуває більшої симетрії та чіткості, посилюється логічний перехід між частинами проповіді, а завершальні заклики стають більш розгорнутими й емоційно насиченими. Особливо відточеними є його слова, написані в останні роки життя.

**Висновки.** Аналіз проповідницької спадщини єпископа Іринія (Фальковського) показав, що його гомілетичний доробок являє собою цілісну систему богословськи вивірених підходів, у якій органічно поєднані біблійна й патристична основи, екзегетична глибина та риторична вишуканість. Найчисленніший цикл його творів — короткі повчальні бесіди про вічні Божі відплати — виявляє полемічну спрямованість і відповідність традиційному православному вченню. Структурна побудова проповідей характеризується чітким вступом, логічним розвитком теми та емоційно насиченим завершенням, що сприяє як інтелектуальному, так і духовному впливу на слухача. Важливою особливістю є постійне редагування та вдосконалення текстів, що свідчить про усвідомлену гомілетичну стратегію, спрямовану на підвищення богословської аргументованості та риторичної ефективності. Виявлена багатоплановість стилю — від академічної точності до емоційно-образного викладу — дозволяє розглядати єпископа Іринія як одного з найвизначніших представників київської монастирської гомілетики початку XIX ст. та вагомого діяча в історії української православної проповідницької культури.

**ІР НБУВ,**

**Ф. 312. Києво-Софіївський Собор.**

**Зібрання рукописних книг: XV-XIX ст.:**

1. Спр. 198. Краткие поучительные беседы к народу, на все воскресные, праздничные и высокотожественные дни года, с кратким объяснением читаемых во оные дни евангелий, сочиненные и говоренные в перво-классном Киевском Златоверхо-Михайловском монастыре во время архиерейских священнослужений, настоятелем оного монастыря, Иринеем, викарием митрополии Киевския, епископом Чигиринским. Киев. 1808–1809. 89 арк.
2. Спр. 201. Краткие поучительные Беседы к народу о бесконечности имеющих быть по смерти праведных Божиих воздаяний каждому по делам с опровержением пагубного в сем догмате заблуждения новейших оригениан, сочиненные и во время священнослужений архиерейских в течении года, в первоклассном Киевском Златоверхо-Михайловском монастыре искусно говоренные, настоятелем оного монастыря, Иринеем викарием Митрополии Киевския, епископом Чигиринским (беседы 1–64). Киев, 1810. 165 арк.
3. Спр. 202. Продолжение кратких поучительных Бесед к народу о бесконечности имеющих быть по смерти праведных Божиих воздаяний каждому по делам с опровержением пагубного в сем догмате заблуждения новейших оригениан, сочиненные и во время священнослужений архиерейских в течении года, в первоклассном Киевском Златоверхо-Михайловском монастыре искусно говоренные, настоятелем оного монастыря, Иринеем викарием Митрополии Киевския, епископом Чигиринским (беседы 65–108). Киев, 1810. 109 арк.

4. Спр. 205. Продолжение кратких поучительных Бесед к народу о бесконечности имеющих быть по смерти праведных Божиих воздаяний каждому по делам с опровержением пагубного в сем догмате заблуждения новейших оригениан, сочиненные и во время священнослужений архиерейских в течении года, в первоклассном Киевском Златоверхо-Михайловском монастыре искусно говоренные, настоятелем оного монастыря, Иринею викарием Митрополии Киевския, епископом Чигиринским (беседы 109–145). Киев, 1819. 138 арк.
5. Спр. 206. Продолжение кратких поучительных Бесед к народу о бесконечности имеющих быть по смерти праведных Божиих воздаяний каждому по делам с опровержением пагубного в сем догмате заблуждения новейших оригениан, сочиненные и во время священнослужений архиерейских в течении года, в первоклассном Киевском Златоверхо-Михайловском монастыре искусно говоренные, настоятелем оного монастыря, Иринею викарием Митрополии Киевския, епископом Чигиринским (беседы 146–183). Ярославль, 1812. 134 арк.
6. Спр. 208. Продолжение кратких поучительных Бесед к народу о бесконечности имеющих быть по смерти праведных Божиих воздаяний каждому по делам с опровержением пагубного в сем догмате заблуждения новейших оригениан, сочиненные и во время священнослужений архиерейских в течении года, в первоклассном Киевском Златоверхо-Михайловском монастыре искусно говоренные, настоятелем оного монастыря, Иринею викарием Митрополии Киевския, епископом Чигиринским (беседы 146–148). Киев, 1822–1823. 12 арк.
7. Спр. 213. Краткие поучительные слова, сочиненные и говоренные Иринею, епископом Чигиринским в 1821-м году, в количестве 40 слов, с прибавлением двух слов его же на день принесения в Киево-Михайловский монастырь высочайше пожалованные драгоценные иконы св. Архистратига Михаила. 29 апреля 1817 года, и на высокотожественный день собора св. Архистратига Михаила. 121 арк.
8. Булашев Г. Пресвященный Иринеи Фальковский, коадьютор киевский. *Киевская старина*. 1883. №8. С. 664–718; №9. С. 546–615; №10. С. 208–260.
9. Иринеи (Фальковский), еп. Слово в пятой первой недели Великого Поста на Пасии. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1880. С. 756–765.
10. Клос В., свящ. Історія Михайлівського Золотоверхого монастиря. Київ: Грані-Т, 2007. 120 с.
11. Димитрій (Рудюк), митр., Клоос В., прот. Києво-Михайлівський Золотоверхий монастир. Київ: [Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату], 2013. 416 с.
12. Клоос В., прот. Світочі благочестя Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Київ, 2021. 478, [2] с.
13. Павловський І. Нескільки слов об Іринее Фальковском. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1880. С. 752–755.
14. Петров Н. И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. Москва : Унив. тип., 1891–1904. Вып. 3: Библиотека Киево-Софийского собора. 1904. IV, 308, LVIII с.
15. Трофимук М. М. Класифікація проповідницьких жанрів у літературній спадщині Іриней Фальковського. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. 2013. Вип. 645. Романо-слов'янський дискурс. С. 97–100.

16. Трофимук М. М. Творчість Іриней Фальковського у контексті української літератури кінця XVIII – початку XIX століття: дис. ... кандидата філологічних наук: 10.01.01. Київ, 2019. 235 с.
17. Шекера І. Іриней Фальковський — настоятель Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря (1807–1811, 1813–1823 рр.). *Культурна спадщина Києва: Дослідження та охорона історичного середовища. Михайлівський Золотоверхий монастир*. Київ : Фенікс, 2008. С. 69–72.
18. Щоголев Н. Преосвященнаго Іринейя (Фальковского) епископа чигиринского... беседы на день обрезания господня и на новый 1811 год. *Труды Киевской духовной академии*. 1867. №1. С. 124–136; №2. С. 274–280; С. 413–416.

---

IR NBUV,

**Ф. 312. Kyievo-Sofiivskiy Sobor.**

**Zibrannia rukopysnykh knyh: XV-XIX st.:**

1. Spr. 198. Kratkiye pouchytelnye besedy k narodu, na vse voskresnye, prazdnychnye y vysokotorzhestvennye dny hoda, s kratkym ob'iasneniyem chytaemykh vo onye dny evanheliy, sochynennyye y hovorennyye v pervoklassnom Kyevskom Zlatoverkho-Mykhailovskom monastyre vo vremia arkhyereiskyykh sviashchennosluzheniy, nastoiatelem onoho monastyria, Yryneem, vykaryem mytropolyu Kyevskiyia, epyskopom Chyhyrinskym. Kyev. 1808–1809. 89 ark.
2. Spr. 201. Kratkiye pouchytelnye Besedy k narodu o beskonechnosty ymeiushchykh byt po smerty pravednykh Bozhyykh vozdaiani kazhdomu po delam s oproverzheniyem pahubnoho v sem dohmate zabluzhdeniya noveishykh oryhenyan, sochynennyye y vo vremia sviashchennosluzheniy arkhyereiskyykh v techenyu hoda, v pervoklassnom Kyevskom Zlatoverkho-Mykhailovskom monastyre yskusno hovorennyye, nastoiatelem onoho monastyria, Yryneem vykaryem Mytropolyu Kyevskiyia, epyskopom Chyhyrinskym (besedy 1–64). Kyev, 1810. 165 ark.
3. Spr. 202. Prodolzhenye kratkykh pouchytelnykh Besed k narodu o beskonechnosty ymeiushchykh byt po smerty pravednykh Bozhyykh vozdaiani kazhdomu po delam s oproverzheniyem pahubnoho v sem dohmate zabluzhdeniya noveishykh oryhenyan, sochynennyye y vo vremia sviashchennosluzheniy arkhyereiskyykh v techenyu hoda, v pervoklassnom Kyevskom Zlatoverkho-Mykhailovskom monastyre yskusno hovorennyye, nastoiatelem onoho monastyria, Yryneem vykaryem Mytropolyu Kyevskiyia, epyskopom Chyhyrinskym (besedy 65–108). Kyev, 1810. 109 ark.
4. Spr. 205. Prodolzhenye kratkykh pouchytelnykh Besed k narodu o beskonechnosty ymeiushchykh byt po smerty pravednykh Bozhyykh vozdaiani kazhdomu po delam s oproverzheniyem pahubnoho v sem dohmate zabluzhdeniya noveishykh oryhenyan, sochynennyye y vo vremia sviashchennosluzheniy arkhyereiskyykh v techenyu hoda, v pervoklassnom Kyevskom Zlatoverkho-Mykhailovskom monastyre yskusno hovorennyye, nastoiatelem onoho monastyria, Yryneem vykaryem Mytropolyu Kyevskiyia, epyskopom Chyhyrinskym (besedy 109–145). Kyev, 1819. 138 ark.
5. Spr. 206. Prodolzhenye kratkykh pouchytelnykh Besed k narodu o beskonechnosty ymeiushchykh byt po smerty pravednykh Bozhyykh

- vozdaiany kazhdomu po delam s oproverzhenyem pahubnoho v sem dohmate zabluzhdenia noveishykh oryhenyan, sochynennyye y vo vremia sviashchennosluzheni arkhyereiskykh v techenyu hoda, v pervoklassnom Kyevskom Zlatoverkho-Mykhailovskom monastyre yskusno hovorennyye, nastoiatelem onoho monastyria, Yryneem vykaryem Mytropolyyu Kyevskiya, epyskopom Chyhyrynskym (besedy 146–183). Yaroslavl, 1812. 134 ark.
6. Spr. 208. Prodolzhenye kratkykh pouchytelnykh Besed k narodu o beskonechnosti ymeiushchykh byt po smerty pravednykh Bozhyykh vozdaiany kazhdomu po delam s oproverzhenyem pahubnoho v sem dohmate zabluzhdenia noveishykh oryhenyan, sochynennyye y vo vremia sviashchennosluzheni arkhyereiskykh v techenyu hoda, v pervoklassnom Kyevskom Zlatoverkho-Mykhailovskom monastyre yskusno hovorennyye, nastoiatelem onoho monastyria, Yryneem vykaryem Mytropolyyu Kyevskiya, epyskopom Chyhyrynskym (besedy 146–148). Kyev, 1822–1823. 12 ark.
  7. Spr. 213. Kratkiye pouchytelnyye slova, sochynennyye y hovorennyye Yryneem, epyskopom Chyhyrynskym v 1821-m hodu, v kolychestve 40 slov, s prybavlenyem dvukh slov eho zhe na den pryneseniya v Kyevo-Mykhailivskiy monastyr vysochaishe pozhalovannyye drahotsennyye ykony sv. Arkhystratyha Mykhayla. 29 aprelya 1817 hoda, y na vysokotorzhestvennyi den sobora sv. Arkhystratyha Mykhayla. 121 ark.
  8. Bulashev H. Preosviashchennyy Yrynei Falkovskiy, koadyutor kyeviskiy. Kyevskaia staryna. 1883. №8. S. 664–718; №9. S. 546–615; №10. S. 208–260.
  9. Yrynei (Falkovskiy), ep. Slovo v piatoi pervoi nedely Velykoho Posta na Passyy. Poltavskyye eparkhyalnyye vedomosty. 1880. S. 756–765.
  10. Klos V., sviashch. Istoriia Mykhailivskoho Zolotoverkhoho monastyria. Kyiv: Hrani-T, 2007. 120 s.
  11. Dymytrii (Rudiuk), mytr., Klos V., prot. Kyievo-Mykhailivskiy Zolotoverkhyy monastyr. Kyiv: [Vydavnychiy viddil Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu], 2013. 416 s.
  12. Klos V., prot. Svitochi blahochestia Kyievo-Mykhailivskoho Zolotoverkhoho monastyria. Kyiv, 2021. 478, [2] s.
  13. Pavlovskiy Y. Neskolko slov ob Yrynee Falkovskom. Poltavskyye eparkhyalnyye vedomosty. 1880. S. 752–755.
  14. Petrov N. Y. Opysanye rukopysnykh sobraniy, nakhodiashchyhsia v horode Kyeve. Moskva : Unyv. typ., 1891–1904. Выр. 3: Byblyoteka Kyevo-Sofyiskoho sobora. 1904. IV, 308, LVIII s.
  15. Trofymuk M. M. Klasyfikatsiia propovidnytskykh zhanriv u literaturnii spadshchyni Iryneia Falkovskoho. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zb. nauk. prats. 2013. Vyp. 645. Romano-slovianskiy dyskurs. S. 97–100.
  16. Trofymuk M. M. Tvorchist Iryneia Falkovskoho u konteksti ukrainskoi literatury kintsia XVIII – pochatku KhIKh stolittia: dys. ... kandydata filolohichnykh nauk: 10.01.01. Kyiv, 2019. 235 s.
  17. Shekera I. Irynei Falkovskiy — nastoiatel Kyivskoho Mykhailivskoho Zolotoverkhoho monastyria (1807–1811, 1813–1823 rr.). Kulturna spadshchyna Kyieva: Doslidzhennia ta okhorona istorychnoho seredovyshcha. Mykhailivskiy Zolotoverkhyy monastyr. Kyiv : Feniks, 2008. S. 69–72.
  18. Shchoholev N. Preosviashchennaho Yryneia (Falkovskoho) epyskopa chyhyrynskoho...besedy na den obrezaniya hospodnia y na novyi 1811 hod. Trud